

Referat

Møte om: Modell- og metodeutvalget (digitalt møte)

Saksnr.:

Til stede: *Utvalget:*
Professor Steinar Holden, Universitetet i Oslo (leder)
Professor Ragnar Torvik, NTNU
Forskningsdirektør Linda Nøstbakken, SSB
Ekspedisjonssjef Amund Holmsen, Finansdepartementet
Forskningschef Erika Färnstrand Damsgaard, Konjunkturinstituttet
Forskningsleder Thomas von Brasch, SSB
Rektor Øystein Thøgersen, NHH
Visesentralbanksjef Ida Wolden Bache, Norges Bank

Forfall:
Forskningschef Peter Stephensen, DREAM-gruppen, København

Sekretariatet:
Fagsjef Erling Motzfeldt Kravik
Seniorrådgiver Håkon Frede Foss
Rådgiver Vera Kvisgaard
Rådgiver Linn Karina Stormo
Seniorrådgiver Iver Vikøren

Andre deltakere:
Avdelingsdirektør Kristine Høegh-Omdal
Fagsjef Yngvar Dyvi, Finansdepartementet

Dato: 11.06.2021

Møteleder: Utvalgsleder Steinar Holden

Referent: Sekretariatet

Referat fra møte i Finansdepartementets rådgivende utvalg for modell- og metodespørsmål (MMU) 11. juni 2021

Digitalt møte.

1. Dagsorden og åpning av møtet

Utvalgsleder Steinar Holden ønsket velkommen til møtet. Ny sekretariatsleder Erling M. Kravik og øvrige sekretariatsmedlemmer fra Finansdepartementet ble introdusert.

2. Samfunnsøkonomiske kostnader ved smitteverntiltak

Innledning ved utvalgsleder Steinar Holden

Steinar Holden har ledet ekspertgruppen som har vurdert de samfunnsøkonomiske konsekvensene av smitteverntiltak i koronapandemien.

I sitt innlegg innledet han med å nevne noen overordnede problemstillinger knyttet til beregninger av samfunnsøkonomiske kostnader ved pandemi og smitteverntiltak samt ulike strategier i møte med virusutbruddet. Han pekte på en bekymring om at vi vet lite om mange av de effektene som kan være av stor betydning for enkeltindividet og dermed i sum for samfunnet, herunder velferdstap ved mindre sosial kontakt og aktiviteter som er blitt utsatt eller avlyst. Dette er virkninger ut over de økonomiske som fanges opp gjennom tapt verdiskaping og de helsemessige virkningene som fanges opp gjennom antall dødsfall og smittede. Holden viste som eksempel til at tidlige tall fra USA som tydet på en kraftig økning i andelen med selvmordstanker under pandemien. De langsiktige virkningene er også ukjente. Trolig er velferdskostnadene mye større enn det kortsiktige BNP-tapet, og de rammer skjevt. Det er også lite kunnskap om hvor effektivt ulike smitteverntiltak begrenser smitten. En grunnleggende utfordring er å skille virkningene av smitteverntiltak og virkningene av pandemien og adferdsendringer. Samtidig kan det se ut til at man i begrenset grad har greid å oppsummere den kunnskapen som foreligger og ta den i bruk i beslutningstakingen i tilstrekkelig grad.

Smitteverntiltak har innebåret store kostnader, men det har vært nødvendig å gjennomføre effektive tiltak. En pandemi ute av kontroll ville ført til betydelige kostnader. Holden viste blant annet til studier som viser at land som stengte ned tidlig, ble mindre rammet, og at landene med flest døde som følge av korona ser ut til å ha hatt størst fall i BNP. Det tyder på at håndteringen fra myndighetene har vært viktig, selv om årsakssammenhengen ikke kan fastslås sikkert. Lave smittenivåer ser også ut til å ha gitt høyest oppslutning om lands ledere. Tall fra Sverige viste en betydelig økonomisk nedgang, selv om de ikke stengte ned på linje med nabolandene. Det kan tyde på at selvregulering har hatt mange av de samme virkningene som smitteverntiltak.

Forberedt kommentar ved utvalgsmedlem Linda Nøstbakken

Utvalgsmedlem Linda Nøstbakken uttrykte i sin forberedte kommentar at konsekvenser av pandemien for økonomien og andre deler av samfunnet i for stor grad kom i andre rekke i håndteringene av krisen. Hun savnet at Holden-utvalgenes vurderinger i større grad hadde blitt hensyntatt i viktige beslutninger om smitteverntiltak, og at det bør diskuteres hvordan en kan oppnå at samfunnsøkonomiske vurderinger blir en viktigere del av beslutningsgrunnlaget i fremtiden. Nøstbakken trakk også frem hvordan kostnadene ved tiltak kan endres og ofte øker over tid. Samtidig vil det variere hvilke tiltak som vil fremstå som de beste, fordi samfunnet tilpasser seg pandemien og smitteverntiltak.

Diskusjon i utvalget

Utvalget drøftet videre rollefordelingen mellom politikere og fagmyndigheter og hvordan samfunnsøkonomiske analyser kan tillegges mer vekt når beslutninger tas. Det er viktig at de som tar beslutninger ser helheten.

Det ble også diskutert hvordan gjeninnhenting av økonomien på vei ut av pandemien vil utspille seg, og hvorvidt økonomien vil komme tilbake på den samme trendbanen som før krisen. Videre reflekterte utvalget rundt at den økonomiske krisen først og fremst skyldes pandemien, og smitteverntiltak og atferdsendringer som pandemien forårsaket, og ikke for eksempel finansielle ubalanser. At krisen er møtt med kraftfull finans- og pengepolitikk, og at vaksineringsen har gått mye raskere enn man antok i den første fasen av krisen, kan tilsi normaliseringen også vil skje raskere enn man antok. Bruk av digitale arbeidsverktøy kan gi permanente positive effekter, men det er også fare for langsiktig negative virkninger av krisen, slik som hystereseeffekter ved at noen personer støtes ut av arbeidsmarkedet.

3. Modellanalyser under pandemien

Bruk av SELMA under pandemien ved utvalgsmedlem Erika F. Damsgaard

Konjunkturinstitutet (KI) publiserte 31. mars 2021 en scenarioanalyse for svensk økonomi for perioden 2023–2025 ved bruk av modellen SELMA.¹ Instituttet har i tillegg analysert alternative scenarier med henholdsvis tregere og raskere gjeninnhenting. Damsgaard presenterte for utvalget scenariet med raskere gjeninnhenting, da dette scenariet nå virker mer relevant. Scenariet viser en utvikling som for eksempel kan skje som følge av raskere vaksineringstakt enn forventet, og/eller et større oppdemmet behov for privat konsum og foretaksinvesteringer.

Scenariet er modellert ved å legge inn midlertidige sjokk i andre kvartal 2021, i form av sterkere preferanse for konsum i husholdningene og økte investeringer, både i svensk økonomi og i omverdenen.

¹ Konjunkturinstitutet (2021), *Konjunkturläget mars 2021*.
<https://www.konj.se/download/18.2d39e731784abb16cd73e90/1617191413050/KLMar2021.pdf>

Resultatene viser blant annet 0,5 prosentenheter høyere BNP-vekst i 2021 enn i KIs hovedscenario, og at økonomien kommer tilbake til full kapasitetsutnyttelse i 2022, om lag ett år tidligere enn i referansekjøringen.

Diskusjon i utvalget

I en forberedt kommentar uttrykte utvalgsmedlem Thomas von Brasch at analyser av alternative scenarier er en effektiv metode for å illustrere usikkerheten i økonomiske prognoser. Han bemerket imidlertid at scenarioanalysen ikke tilstrekkelig belyser usikkerheten knyttet til inflasjonsutviklingen. Von Brasch viste til at denne er nokså lik i de ulike scenariene, og at utviklingen i inflasjonen er usikker og noe prognosemakere ofte bommer en del på. Damsgaard var enig i dette, men understreket at dette scenariet viser effektene på inflasjon av høyere forbruk og investeringer, mens det som skaper usikkerhet rundt inflasjonen nå, hovedsakelig kan være faktorer som mangel på komponenter, høye priser på innsatsvarer og høye fraktpriser samt variasjon i strømpriser. Disse endringene er ikke modellert i dette scenariet. Flere av disse effektene kan også være vanskelige å fange opp i modellen ettersom prisene modelleres på et relativt aggregert nivå i SELMA-modellen. For eksempel er energipriser modellert, men ikke strømpriser separat.

Von Brasch pekte videre på at renten så ut til å reagere lite på endringer i kapasitetsutnyttelsen, og stilte spørsmålsteget ved hvordan sentralbankens renteregulering var modellert i analysen. Damsgaard gjorde oppmerksom på at i SELMA følger styringsrenten normalt Taylor-regelen, der renten avhenger skjematisk av inflasjon og kapasitetsutnyttelse i økonomien, men at i denne analysen var regelen endret slik at styringsrenten ikke reagerte på endringer i kapasitetsutnyttelsen, noe som var begrunnet med den sterke nedgangskonjunktur økonomien var i.

Det ble videre en diskusjon om vanskelighetene ved å lage gode trend-framskrivninger. Det ble også vist til at flere kan ha overvurdert de negative virkningene i pandemiens tidligere faser, og at det nå blir mer bevissthet rundt de positive strukturelle virkningene i form av bl.a. bedre digitale verktøy og ferdigheter. Det ble også vist til at modeller med flere sektorer kan være mer egnet for å analysere krisen som korona-krisen, som slår ut veldig forskjellig i ulike sektorer.

Bruk av KVARTS (budsjetteffektberegninger) og NORA ved Yngvar Dyvi og Erling M. Kravik fra Finansdepartementet

Dyvi presenterte budsjetteffektberegninger ved bruk av KVARTS. Formålet med beregningene er å vurdere effektene av finanspolitikken på aktivitetsnivået i fastlandsøkonomien gjennom pandemien. Budsjetteffektene beregnes ved å multiplisere budsjettimpulsen (endringer i offentlige inntekter og utgifter utover trend) med KVARTS-multiplikatorer (virkninger på BNP for fastlands-Norge av stiliserte sjokk til offentlige utgifter og inntekter i modellen).

Beregningene viste blant annet at budsjetteffektene kan vare utover i tid, og at effektene av inntektsoverføringer og skatter ikke får fullt gjennomslag det første året.

Dyvi sammenlignet deretter resultatene med tilsvarende beregninger SSB har gjort for koronakommisjonen (rapport 2021/13). Metodene var litt forskjellig i de to analysene. Det fremgikk at dersom en ser bort fra effektene av oljeskatepakken, er effektene på BNP for Fastlands-Norge i samme størrelsesorden i de to analysene.

Kravik viste deretter hvordan de samme budsjettimpulsene påvirker BNP for fastlands-Norge i beregninger med den økonomiske modellen NORA sammenlignet med KVARTS. Førsteårseffektene er noe sterkere i NORA, mens tredjeårseffektene er svakere.

Diskusjon i utvalget

Flere i utvalget pekte på at det er en nyttig øvelse å sammenligne resultatene i ulike modeller, og mente Finansdepartementet bør fortsette med det. Det ble videre drøftet mer tekniske sider ved beregningene og modellene.

4. Videre arbeid i utvalget

Høegh-Omdal informerte om veien videre og nevnte blant annet at klima og makroøkonomi var et tema som kunne være aktuelt for neste møte. Et annet tema kunne være en oppdatering på de nyutviklede modellene i Norge (NORA), Sverige (SELMA) og Danmark (MAKRO). Utvalget var positive til begge temaer.

Det ble også opplyst om at det legges opp til at samtlige medlemmer blir gjenoppnevnt, at sekretariatet arbeider med å få et nytt medlem, og at Finansdepartementet vurderer små justeringer i mandatet.

Vedlegg

- Dagsorden
- Plansjer fra innleggene